

Hind 15 senti

HENRI ROUSSEAU.

ÜRGMETS.

Henri Rousseau.

Henri Rousseau on meil võrdlemisi tundmatu nimi. Kuid ometi ta on saand modern kunsti huvipunktiks. 1920. aastast saadik asetleidnud kunsti vool, mida nimetatakse järel-pressionismiks, on tugevasti mõjustet just temast. Rousseau on täieline autodidakt. Elukutselt tolliametnik, oli ta maalija, komponist, ja kirjutas isegi draamasid. Tema kunst on täieline vastand žestikuleerivale ja tormitsevale barokile. Elu pole temale protsess, vaid positsioon. Rousseau maailm on hääletu, saladusi varjav, rahulik ja liikumata nagu nõutud. Tema kujud on kui momendiks kivistund keskpäevases palavuses, kannatlikult vaiksed. Selle näiteks on tänanegi pilt. Kõik üksikasjad on puhtalt välja töötet, kuid ometi ei muutu nad seeläbi igavaks. Inimene näib võitlevat kesk metsa leopardiga, aga ei võitle siiski, vaid nad seisavad paigal otsekui poseerimiseks kunstnikule. Tume päike heledas taevas ei valgusta, pigem ta seisab mingi saladusliku vahina tumma metsa kohal. Aga hoolimata sest unenäolikkusest on tema kunst vahetu kogemustõsiasiade edasiandmine, taotlemata mingeid väliseid effekte. Rousseau elas ja suri varjus, teda naerdi ja pilgati, kuid nüüd ta töid vahe-
takse kullaga.
O. Kangilaski.

13.—15. juunini s. a. Viljandis peetavate E. N. K. Noorsoo Suvipäevade kava.

Laupäeval, 13. juunil.

Kell 11.00—15.00: Tutvunemine Viljandi linna ja selle lähema ümbrusega. Juhatab pastor A. Westrén-Doll.

Kell 19.00: Avaaktus ja tutvumisõhtu.

- Kavas: 1. Avakõne — Viljandi linnapääl A. Maramaa.
2. Kõne „Noorsugu ja karskus“ — kooli-
nõunik M. Roots.
3. Deklamatsiooni ja muusikat.
4. Ühismänge, laule ja tantsu.

Pühapäeval, 14. juunil.

Kell 10.00: Rongikäik läbi linna.

Kell 11.00—13.30: Spordivõistlused.

- Kavas: 1. Meeste 100 m, noorte (alla 17 a.)
100 m, naiste 100 m eeljooksud.
2. Meeste kaugus, noorte ketas.
3. Meeste ketas, naiste pesapalli kaugus-
viske.
4. Meeste 200 m, meeste kuul, noorte
kaugus.
5. Meeste 400 m, noorte 1000 m, naiste
kaugus.
6. Naiste kõrgus.
7. Käsi-pallivõistlus.

Kell 15.30: Osavõtjate pildistamine.

Kell 16.00—19.00: Töökoosolek (Vilj. E. H-
seltsi tütarl. gümn. saalis).

Kavas: Noorsoo ilmavaate ja enesekas-
vatuse küsimusi.

1. Noorsoo ülesandeid meie tänapäeva
ühiskonnas ja vaimsuses — ref. mag.
A. Anni.
2. Noorsoo eetilise eneserelvastuse vajali-
susest — ref. õpet. J. Muinaste.
3. Noorsoo sotsiaalse aatetiku kujune-
missuundadest — ref. adv. J. Sutt.
4. Noorsoo esteetilise enesekasvatuse tee-
dest — ref. A. Palm.

Kell 20.00: Noorte kunstõhtu (Viljandi E.
Hariduse Seltsi tütarlaste gümn. saalis).

Kavas: kirjandushikke, muusika-, laulu- ja
plastika ettepanekuid noorilt.

Esmaspäeval, 15. juunil.

Kell 10.00—14.00: Töökoosolek (võimaluse
korral vabas looduses).

Kavas: Noorsoo elu- ja töökorralduse kü-
simusi.

1. Noorte suhtumisest kooliõpingusse ja
õpetajaisse — ref. õpil. õpil. A. Tons-
ka ja H. Mark.

2. Noorte omaaja kasutamisest — ref.
õpil. J. Parts.

3. Noorte majanduslikest enesealgatusist
— ref. õpil. D. Nagla.

4. Noorte võimalused karskusaate levi-
tamisel — ref. õpil. A. Kaelas.

Kell 15.30—18.00: Spordivõistlused.

Kavas: 1. Meeste 100 m, noorte 100 m,
naiste 100 m vahejooksud.

2. Meeste kõrgus, noorte oda.
3. Meeste 100 m, noorte 100 m, naiste
100 m lõpujooksud.
4. Meeste oda, noorte kõrgus.
5. Meeste teivas, noorte kuul.
6. Meeste 1500 m.
7. Käsi-pallivõistlus.
8. Linnadevahelised teatejooksud: mees-
tele 800+400+200+200, noortele
4×200, naistele 4×100.

Kell 19.00: 1. Spordivõistluste tagajärgede
avaldamine. Kõne „Kehakultuurist“
— ref. dr. E. Säga.

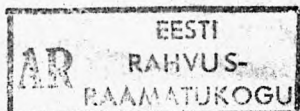
2. Lõppaktus.

Suvipäevist võivad osa võtta: a) kõik
eesti keskkoolide õpilased ja õpetajad; b)
Eesti Noorsoo Karskusliitu kuuluvate org-ide
liikmed algkoolist ja väljaspoolt kooli.

Osa võtta soovijail tuleb hiljemalt 7. juu-
nini s. a. registreeruda Eesti Noorsoo Karskus-
liidus (Tartus, Jaagupi t. 8, telef. 404), see-
juures teatades järgmised andmed: 1) ees- ja
perekonnanimi, 2) aadress, 3) kus koolis
õpib või millisesse org-i kuulub, 4) kas soovib
ühiskorterit. Neil, kes soovivad võistelda
spordivõistlustel, tuleks eelmistele juurde li-
sada 5) täpne sünniaeg ja 6) millisel alal soo-
vib võistelda.

Suvipäevist osavõtjad saavad 50% hin-
naalanduse raudteel (tuleb sõita täispiletiga
Viljandi, tagasisõiduks saab Viljandi jaamast
sellekohase tunnistuse põhjal priipileti, kus-
juures tuleb tasuda sõiduhind esimese 50 km
pää — 1 kr. 20 snt.).

Magamisriided kaasa võtta!
Samuti ka vormimütsid kaasa võtta!

KEVADIK Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri

№ 2

VIII aastakäik

1931

ILMÄR REBANE.

Uuele elutundele.*)

Võitleva nooruse tähti alati tõuseb ning kustub ja tõuseb ning langeb! Jälgides ajaloo käiku aga isegi enam meid on veetlend tõusvad ja langevad tähed kui üürikeseks tõusvad ja siis kustuvad. Võib-olla üliinimlik heledus langemisel osutus hetkekski saatanlikult meelitavaks võluks ja lühike hiilgus paistis kaunimana pikast tuhmumisest? Võib-olla langemise heledus ulatus sellepärast niikaugale, et lühikest tõusu ei lämmatand ahelik pettumusi juba tehtu pärast ning säilis lootus ilusana ja ülevana, tõsi küll, langeja puhul alati täitumatuks jääv lootus, selle üle, mida tema võinuks teha — tema tõus aga oli pikem langemisest.

Teame seda! Ajaloo käigus oleme mitmeid kordi võind ju elada kaasa ja kogeda nooruse unistuste täitumattuse traagikat. Võib-olla oleme tugevalt kaasa kist nooruslikule tõusule ja võib-olla püüd teha lõpparveid kõige olemasolevaga suure ja helkiva langu-sega meid on enam liigutandki? Byron'i lunastuse ots eneseohverduses võõra vabaduse eest, kas see ei tunnista sellest? Kas see ei taha olla kahvatu tõusu, õigem tühjaksjooksnud tõusu karjatav viimane hiilgus? Või täielik andumine, täielik ohverdumine, mida varem ei saavutet? Aga enim vist meid siin liigutab traagika, vastuolu, mis paratamatu reaalsuse ja püüete maailma vahel. Võib-olla hirmsaim on soovidest ülekeeva ja tähtipüüdva nooruri esimene kokkupuude tõeliku eluga? Järsk langus ei jäta halba mälestustki, kuna kustumine, pikk ja tuhm, teeb olematuks esimese üleva enesest ülekeemise. Jääb mälestus nooruslikust suurusest kustuva nõrkemise asemel.

Teame seda! Teame kahekülgselt traagikat, ent ometi vastupanematu tung veab tundmatuile radadelle, noore vere loomisrõõm, -jõud ja -julgus tahab paiskuda tühjaks, vaatamata kõigile hoiatusile, vaatamata eluargade „kogenenute“ virinalle teeveeres. On ju see nooruselle jääv igivana õigus! Just see pea kõigile täitumatuks jäänd lootus, tühjaksammutamatu siht haarabki nii võimsalt tema püüdmiseks praegu ja alati. Haarab nii võimsalt, et tema, s. o. arengu ja tuleviku taotlemise pärast, kustumatu parandamise julguse pärast, oleme hakanud hindama noorust kui väärtust ja ideaali oma ette.

Eelkäijate kurvad mälestused ja külmad saatused ajaloost meid heidutaks lõplikult ja häiriks meie teguvõime põhjani, kui ei tunneks eneses uut elutunnet, ja see on varemolematu. See julgustabki lootma ja uuesti kogema, see tiivustabki ja sisustab eelkäijaist paremini võitlema.

Sündind käesoleval epoogil — oleme õnnelikud, minetand maailmapalangud endi seljataga — oleme õnnelikud, et murranguraskus meid on otseselt jätnud mürgitamata. Kääriv vaim, arvustav elutunne, iseseisev elukäsitlus — need veetlevad meid, luues veres tegude kindluse, mis hülgab tammumise kõrbeliival, kust sammujäljedki paiskab olematuks iga passaat. Pigem meid veetleb Odysseuse rahutus lähtuda võitlusrohkele ulgumerele, lõigates järsult ja lõplikult kõikj vanu sidemeid, püüdes ikkagi seda täitumatuks jäänd lootust haarata sisemise tõe tunde ja julge mõtte kindlusega.

*) Autori kirjaväis.

Siis ainus ja võimalik hiilgus enam ei ilmne langemisel, vaid tõusul. Sõltumata valitsevaist vaateist, küsides ja otsides, tasakaalustetult meie sangarlik tahe loob ise kõrgusi ja saavutab seni haaramatuid lootusi uuest ja tulevikust. Kannatades, võideldes, pettudes ja süvenedes liituvad saabuva ja progressi eeldused tervikuks kollektiivses ja organiseerit töös, mitte januses ja mõttetus sööstumises nooruslikku illusiooni, lootes, et kui pingutus ja hullumeelne tempo katkeb, asjatud taotlused ja paratamatu pettumus pikal tuhmumisel lunastub languseelse üürikese hiilgusega. Ei, usume liiga kindlalt enese jõudu ja eluvalitsemist!

Uus tulevik ja uus inimene veetleb! Teame, see saabub, sest oleme saand teadlikeks omis ülesandeks ning tasa-

kaalu ja kriitiliselt lood maailmavaate kaudu moodustund edesimnevaks vaimseks rühmituseks. Oleme kindlad, et praegune tee on kindlaim, sellele on õpetand aastate kogemused ja sellele on rakendand soov astuda ükskord otsustav samm! Leidnud oma asendi, meid enam ei häiri langevate tähtede petlik hiilgus, oleme osa uuest jumalusest, milles ja mille abil loome. Tunneme seda võlvat lootust, kuna tunneme dünaamikat ja aktiivsust enda elamusis ja mõtteis; selle kasvava elutunde võim haarab avama igas aatomis peituvat väärtust ja mõtet kogu inimühiskonnale.

Teame, Michel Angelo' tulikirja edesirühklevast ja taandumatust jõust!

Teame, tõuseb ja püsib alati võitlev noorus!

„Kevadikule“ kirjutand ERNST RAUDSEPP.

Knut Hamsun — kütkestamatu isikus ja inimühiskond *),

sünd. 1859

„... Kirjanikud pole olemuselt paigaline ega lõive-õiendav rahvas. Vagabundhinged, jah, seda nad on, sugulased leierkastimeestega. Nad pole ei majaomanikud ega ettevõtjad, neil pole kontorit, nad töötavad, mil jumala vaim neile peale tuleb. Kirjanik ei hoiaks kitsilt tagavaraks oma häid oike mõne järgmise raamatu jaoks, ta puistab oma kulla pillavalt naljatusse klaasi juures või laulusse daami akna all. Seda teeb kirjanik. Ta rändab hoovist hoovi, saab ühe sillingi Jumala nimel, ja kummardab sügavasti ja võtab maha mütsi. Seda ta teeb. Ja kui tuleb öö, siis suigub ta mõnele trepile, või ta läheb metsa, või läheb üles mägedesse. Ja tema silmis ei ole need enam mäed, vaid telgid kuningatele, kuningatelgid. Ja ta tõmbab oma räbalad koomale ja läheb oma telki. Taevas on kõrge ja rahulik, ja tähed istuvad seal ülal, ja tal on tunne, et tema õõrahu eest laotuse suur Jumal hästi on hoolitsend, olgugi et ta on ainult tilluke inimene, ainult kirjanik... kes pole raha kokku koonerdand, juurtetu mees, passita hulkur...“ (Hamsuni kõnest „Kirjanduse ja kirjanikkude ülehindamise vastu“, peetud Oslos 30. jaan. 1897 Studentersamfund'is.)

Siin on Hamsun andnud suhtumise oma kutsele kolmekümnendate eluaastate lõpul. On see austav või mitte? Pigemini austav, kuigi teatakse, et on olnud aegu, kus talle ta oma kirjan-

usliku tegevuse väärtus on tundund küsitavana. Selle kõne pidamise ajai oli Hamsun juba euroopakuulsusega kirjanik, paljuloetav Norras, Taanis ja Saksamaal, hinnatav Rootsis, Hollandis, Prantsus- ja Venemaal, nagu teatab W. A. Berendsohn, tema biograaf.

Hamsun on kõigepealt üksiklane. Olles enese ise üles töötand peaaegu algelistest oludest, on ta tugeva iseloomu juures paratamatult kujunend tüüpiliseks ümberhindajaks ja erakuks. Ei konventsioonid ega pärimus ole saand temasse tugevamini mõjuda. Vaba ja teatud mõttes metsik, omateed käiv isikus, loomulikkust ja lihtsust taotleva pigemini tunde- kui mõtteloogikaga; ajajärgu kallaku tõttu subjektiivist äärmise taidurlikkuseni; peaaegu valusalt mõjuva tujukusega ja haruldase lüürilise erikõlaga Norra kirjanik.

Kunstnikuna tuntakse teda meil juba

*) Walter A. Berendsohn'i raamatu pealkiri K. Hamsunist. (Albert Langen. München. 1929.)

küllalt hästi; meie kirjanduses ta on jälgi jätnud näit. Rohu ja Gailiti loominguusse. Kasutan antud juhust teda parem mõnest teisest, vähemvaadeldud seisukohast käsitlemaks tema enda andmeil.

Näiteks tema suhtest religiooniga. Juba kogemused noorpõlves tegid ta usaldamatuks jumalasalaste vastu. Isegi

olles enne kirjanikukuulsust sekretäriks oma esimesel hädaviibimisel Ameerikas (1882—1885) unitaarkiriku jutlustaja norralase Jansoni (muide väga puhtameelse vaimuliku) juures, pidi ta endale tunnistama, et igasugune teoloogia jääb lõplikult talle vastuvõtmatuks. Liiga abstraktne ja isikutpiirav oli talle ametliku kiriku ja ka lahkude

Knut Hamsun.

usk. Tema oma usk ammutas kogu vabast loodusest, makstes kunstnikulõivu isegi ebausule ja paganlusele, kui nii võib öelda. („Paan“, „Müstee-riumid“, „Sügistähtede all“, „Viimne rõõm“.)

Lars Oftedali taolise palvevennaga, kes seitsmekümnendais ja kaheksakümnendais aastais terroriseeris oma trükitud „piiblliläkitustega“ kogu talupojanorrat, kuni upitus storthingipingile, kuid hiljem (1891) suure krahhiga paljasteti kõlvatusis, on tal oma lugu juba poisikesena, omapärane juba tol

korral oma panteistliku paganlusvaluga, mis ristimärki ja pietistlikku askeetsihõngu ei seedi.

Lugu kõljab ära jutustada tervena, kuna ta on sõltuvuses kirjaniku hilisema arenguga. Ühtlasi tasuksin seega kirjaniku stiili ja laadi selgituse kohustused, kuna miski paremini ei selgita kirjaniku stiili kui valitud näited ise.

Loo sündmustik kuulub Hamsuni 13.-dasse eluaastasse ja on kirja pandud 30.-ne aastasena, umbes ühel ajal romaaniga „Nälg“, millega Hamsun esmakordselt järsku kuulsaks sai, seega

kõige nooremast ja energilisemast küp-susajast pärit. Ta on väljavõte pike-mast „Lars Oftedal“-nimelisest poleemilisest brošüürist (1889).

„...Minu esimene kujutelm Oftedalist liitub ühe teravalt meelde sööbind pildiga püha-päevapealelõunast sinise taevaga ja imevaikse ilmaga, ühest kevadõhtust tedrekana-mänguga idas, suure, kollase pilvekoeraga Loos'i kohal ja Läänelõhan-gusse loojuva veripunase päi-kesega.

Ma olin seda õhtud juba ette hellitand. Väljas õuel seisis kaks naabertalu poissi ja ootasid mind—mina aga pidin lugema! Oli tulnud majja uus leht, „Piibiläkitused“ Stavangerist (ilm. 1873), hulk vastikuid numbreid, kohutavalt palju. Lugesin ette Oftedali. Istus-in kitsas, umbses toas, mustis rõivastes inimeste ees, inimeste ees, kes äsja olid tulnud kirikust ja nüüd süngelt ja mõtlikult paigal istusid ja Püha Vaimu kutseid oma südameis tallele panid. Otse minu vastas asus suur, must kahvelahi kummaliste lohedega kantidel — esmakordselt märkasin nende kujude kummalisust. Ja väljas hoovas peen hektiline valgus taevast Lofotenile. Päike rusetas lehekülgi mu sõr-me-de vahel, kus ma istusin, iga punkti kohal kuulsin tedrekana ülal künkjal, iga uue rea alul nägin pilvekoera ikka taamal ja taamal; aga iga uue numbril puhul, mis ma haarasin, kuulsin poisse väljas selgesti minu nime sosis-tavat, ja ma nägin neid ettepoole kummarduvat ning ärevil minu akna poole üles vaatavat. Ja seal ma istusin.

Ma lugesin ette. Seitse inimest istus ja kuulas mind. Läks tund, kaks, kolm armu-tundi, terve püha õhtusöömaaeg Jumala sõna pörguleitsakus — õnnist aega, milles minu süda väänles, ja mu kuulajad kumblesid õndsas osa-saamises jumalikest asjust. Ja kuna ma lugesin, kadus pilvekoer ikka enam ja enam, ja päike loojenes.

Ma lugesin ja lugesin ning ei tulnud lõppu. Suuri, brutaal-seid sõnu, mis täitsid mu suu ko-guni, pikki, raskeid perioode, mis röövisid mult hingamise, sumisesid mu peas, said paisatud tupp ja kõmisesid seal seintest vastu. Truu, võoras mees Stavangerist piinas mind ärarääki-matult; ma soovisin teda tõesti mitte armas-tada, isegi tema lehti mitte lugeda, kui suureks saan; ta oli mulle suur, must mees, kes kindlasti piinab kärbeid ükski olles; ma vihkasin teda, ta mustas päikesegi, see truu mees Stavangerist... Toas muutus hämaramaks; päike oli juba poe-leni silmaveeru taga, pilvekoer oli kadund.

Ja mina lugesin edasi. Mässav viha haaras mind; ma jätsin vahele iga teise rea, kasutasin oma paremust ja pöörasin alati kaks lehte korraga, karjusin järjest valjema häälega ja väänasin tarviduseta Jumala kallist sõna minu käes. Kuid Oftedal pidas vastu. Iga loetud numbriga paistis ta mulle karmimana ja valje-mana; mul oli sisemiselt selge tunne, et ta kogu minu hiilgava pühapäevameeleolu järgukaupa täitsa hävitab, ja ma needsin teda ristis-hambu tema ränga piinamistööst pärast. Mis läksid mulle korda tema mustad, röömuta jut-

lused? Mina ei mõistnud tema rasket stiili ja roppe rooskavaid sõnu; kogu mu olemus protestis selle nüri-meelse kuulutaja vastu tema toorete laiatavate juttudega Jumalast. Ja ma istusin ja tüssasin lugemise juures nagu vilund kauner.

Ma lugesin kuni viimse leheni, poleks mi-dagi aidand, kui oleksingi palund katkestamist; ma ei julgend isegi lugemise lõppedes kohe ära minna; vaikne, harras paus pidi sellele veel järgnema. Ja ma pidasin ka selle vastu. Seitse inimest istus liikumatuna ja tummana, ma hii-lisin ukse juurde, avasin selle suure ettevaatu-sega ja kadusin. Kui tulin õue, oli seal kõik masendavalt vaikne; ma ei näind enam mingit elu. Mu sõbrad olid läind koju, ja isegi viimne päikesetera oli kustund. Ainult tedrekana istus külmetades taamal, pahvatas valjusti naerma, löi tiibadega ja raputas oma väikest keha nagu mõni sinine, narriv kurat, kes oma sõrmega minu peale näitab. Ma läksin sootu tujust; ma tundsin igasuguse rõõmu minult maha olevat ktitkutud. See toores piibli madruseplära oli mu tühjaks õõnestand ja teind mu väikeseks, määratsevaks saatanaks; ma sain tulitigedaks kogu maailma peale, ma nutsin vihast.

Sellesama lühikese ajaga oli üks vägagi heade kavatsustega Jumala sulane ja lastesõber saand hakkama minu elu süngistamisega säära-sel alandaval kombel, kuidas ükski vettind kurjus seda ei oleks osand teha; ma tundsin end elus ebaõiglaselt kohelduna, ühe tunni võrra petetuna Jumala selgest päevast. Ja möödusid aastad, enne kui ma seda unustasin...“

Hamsun on nüüd 72 aastane, siis oli ta kolmeteistkümmene. Vahepeal ta on tundnud elujõudude täispuhangut, siis märgand end vanana, kuid hiljem omandand kirjanikuna teise, objektiiv-sema, rahulikuma vaatlusviisi, teind ringi ja jõudnud tagasi noorpõlvemäles-tuste juurde („Hulkurid“). Pettumus inimestest ei ole enam nii terav, armas-tus looduse vastu on endine. Ta on ennast eraldand isiklikust läbikäimisest laiemate ringkondadega; võttis siiski vastu Nobeliauhinna (1920) ja on omandand ühe suurimaist mõisatest Lõuna-Norras elamiseks. Seega näib olevat ümber lükatud mõndagi, mis ta artikli alul vast uskus kirjanikust. Kuid paganaks näib ta olevat jäänd endiselt. Erakuks ja loodusepaganaks, ainult et ta vahetuma loodusemüstika asemel („Paanis“ ja „Viimses rõõmus“) jut-lustab nüüd palju praktilisemast Norra asustamatute uudismaade ülesharimist ja viljakandvaks muutmist („Maa õn-nistuses“, arvukais ajaleheartikleis) vastukaaluks laisklemaõpetavale turis-tide maalejuhtimise politikale, mida ta silmaotsast ei salli.

Hamsuni tuntumaid teoseid: „Nälg“ 1890, „Müsteeriumid“ 1892, „Toimetaja Lyngø“ 1893, „Paan“ 1894, „Victoria“ 1898; Komöödiate triloogia, eriti viimane osa „Ohtupuna“ 1898; „Tuisupea“ 1904, „Sügistähtede all“ 1906, „Rändur mängib sordiiniga“ 1909, „Viimne rõõm“ 1912, „Maa õnnistus“ 1917, „Naised kaevul“ 1920, „Viimne peatükk“ „Hulkurid“ 1927.

Eriuurimusi Hamsunist: John Landquist „Knut Hamsun, En studie över en nordisk romantisk diktare“, Kopenhagenis 1917, ka saksa keeles ilmunud, Tübingenis, 1927. — Walter A. Berendson'i eelpool mainitud teos. — Ajakirja „Litteraturen“ (toim. Carl Gad, Kopenhagenis) 1919. a. augustikuu number, mis pühendab Hamsuni 60. a. juubeli mälestuseks.

„Kevadikule“ kirjutand mag. bot. JAAN PORT.

Noorus hoolitse ise oma tundeilma arengu eest!

Praegusaegselt inimeselt nõutakse igal tegevusalal võimalikult laialisi teadmisi ja häid praktilisi oskusi. Samuti nähakse kultuuris esijoones ainult kaht külge: teadmiste hulka (teoreetiline või puht-teadus) ja tehnilisi oskusi (tehniline või rakendusteadus). Kool on korraldatud sellele vastavalt: üldkooli sihiks on jäetud peamiselt teoreetiliste teadmiste ja mõtlemise oskuse arendamine, kutseskoolide kavades on eelmainituile lisatud juurde veel praktilised harjutused.

Väga vähe suudetakse praeguste õppekavade ülekoormatuse juures pöörata üldhariduslikes koolis tähelepanu kultuuri kolmandale küljele — kunstialadele ja kultuurelu õilsama osa — tundeilma — arendamisele. Need vähesed joonistuse, laulmise ja kirjanduse tunnid kuluvad ära nende ainete tehnilise külje arendamisele; esteetiliselt süvenemiseks, vastavate meeleriistade tegevuse peenendamiseks ja üldiseks ilutunde arendamiseks jääb vähe võimalusi.

Esteetilise kasvatus ülesanded on jäetud ja jäävad ka edaspidi perekonnale, s. t. koduse kasvatus või siisiga isiku enese hooleks.

Kuna enamais meie perekondades esteetiline maitse ja kaunitunne on võrdlemisi madalal järjel, siis ei suuda perekond seda kasvatuslikku ülesannet vääriliselt täita, ja noorte hingelises arengus esteetiline külg kipub jääma kängu. On ju üldiselt teada, kui vähe suudetakse ja osatakse meie kodudes noortele õpetada kaunist nägema, kuulama, tähele panema ning sellest lugu pidama!

Jääb järele viimane võimalus — noorus peab püüdma oma ilutundeid ise arendada ja kasvatada. Ent mil viisil ja milliste vahenditega? Tuleks pöörduda eeskätt looduse, selle kõikide kunstide algallika, poole ja katsuda seal välja otsida ja ammutada, mis kaunis, mis tunnetesse mõjub ja meeolelu tõstab, leida seda, mis tekitab hinges elamust ja väringut. Meie noorus on õnneks veel üsna tihedas kontaktis maaga ja loodusega. Kuid ka siin võib linlasi ähvardada samane kurbloomus, nagu see üldiselt tuntud Lääne-Euroopa suurlinnade noorsoos, kus enamik õpilasist pole kunagi kuulnud käo kukkumist ega lõokese lõõritamist, pole näind päikese tõusu ega loojaminekut, kes tunneb tavalisi loodusesemeid — taimi ja metsloomi ning linde — vaid raamatust õpitud nimede, piltide või tabelite järele ega ole näind neid looduses eneses kunagi.

Aga kas ongi tarvis looduse tundmist selleks, et tema ilu näha? Muidugi on. Kui meie loodusobjekte üldse ei tunne või kui tunneme neid ainult nime järele, mida oskame siis seal tähele panna ja mida seal kauniks pidada?

Kauni ja ilu mõisted on ju seotud otstarbega. Igal eluvormil või selle värvingul ja häälitsemisel on omad olulised väärtused, mis organismide olemasolu nii või teist viisi soodustavad ja elule kaasa aitavad. Vormi- ja eluavaldused looduses on teatud vahekorras elutingimustega. Siin on igalpool kausaalsed vahekorrad — põhjused ja järeldused. Kui neid oskame näha, tähele panna ja hinnata, alles siis muu-

tub loodus elavaks sõna otseses mõttes. Neid elusaid objekte võime nüüd huviga jälgida. Ja see mis tarbekohane ja kaunis ning kooskõlas loodusseadustega, see tekitabki meis rahulolu ja mõnu tundeid, muutub meie silmis kauniks. Sellelt seisukohalt vaadatud võib mõnigi „inetu“ asi muutuda ilusaks, kas või näiteks konna, keda peetakse tavaliselt tema külma, limase ja esimesel pilgul jämedajoonelise keha poolest inetuks ja koguni vastikuks, kelle hüpped ja eriti ujumisliigutused on aga saledad, meisterlikud ja ilusad.

On tarvis mitte pääliskudset ja teatud piirini sentimentaalset isiku ilutsemiskultust arendada, vaid sügavamalt, iseteadlikumalt ja osati objektiivsemalt. Viimane aga nõuab paratamatult objektide ja vahetõrgete sügavamalt ja üksikasjalikumalt tundmist. Sest kunnas tundub meile ööbiku või lõokese laul ilusamana, sügavamana, kas siis, kui seda kuuleme tema otstarvet küsimata (tavaliselt ju küll arvatakse, et need linnud Looja poolt inimeste rõõ-

muks laulma on pandud) või kui teame, et see on määratud pesal istujale, haudujale kaasale meelelahutuseks ja rõõmuks!

Kuidas just praegune kevad ja puhkev loodus kutsub noori enda juurde! Sest ajast, kui kuuleme esimest kuld-noka vilest kusagil akna taga või puu otsas, suudab vaevalt ükski noor veel rahulikult toas istuda. Ja kui märkame esimesi õitsevaid sinililli metsa serval, siis usume kindlasti nägevat kevade siniseid silmi ja teame, et ta on jõudnud pärrale.

Noorus ja kevad on kuulund alati ühte. Mõlemad kuuluvad üksteisele. Kevadine õhk, kevadine loodus on alati täis uudsust ja kiiresti arenevat elu. Kõik see tekitab eluküllases nooruses kärsitust, rahutust, püsimatust, mida ei saa ohjeldada muuga kui teoga. Kuid mitte ainult pimesilmi järjest edasi tormata, vaid leida võimalusi ka peatumiseks, orienteerumiseks, tähelepanekuiks ja ilutsemiseks. Aga eks tee noorus sedagi!

ALBERT REBANE.

Vaimutöö tervishoid.

Kapriis.

Tunnid täis tihkuvat enesepiina, mõtete mõnitav mardisandi jooks algab kui sul helgel päeval kaob usk vaimutöö väärtusse.

Kui sinu pilk pääseb korraks paberilt, eksib üle töölaua aknast välja, kus tuul kõigutab puude oksid ja liigutab lehti, päike pilvitust taevast kiirgab ja puiesteel paarid muretust keskustelust su tööredust mööda rändavad; kui näed säravaid silmi ja naervaid huuli, pisikesi jalgu ja saledaid sääri, sukki, kingi... kaunist kõnnakut, õlgade rütmi, pruunikate ja roosakate käsi-varte feminiinset võlvust — eks siis murdu su hinge tardund askees, loobumuste nukker loosung?

Ja sa selgesti tead, et õitsevad lilled, et aasad täis värvide kirendust, õhk ja muld lõhnadest tulvil, ning et kõlab kohal rohukõrte putukate sumin, ülal lindude muretu siristus, vahel vilusate põõsaste allikate vulin ja leebes

tuules viravad ja mühisevad loitult metsatukad.

Siis kesk hoogsamat tööd korruga hajutatav tüdimus poeb sulle põue ning klähvib seal haukuda: miks, milleks sa narride narr siin konutad?

Esiti surud teda hinge kinni pidades tagasi, nagu joomar pohmeluses vastikut rõhatust, peletad ta ägedalt eemale, koondad ja kihutad mõtteid töö juurde — aga rõhatus kerkib ning nagu kurk on tusast vastikust täis su mõtteilm.

Nagu joomaril päeval pärast ränka jookimist pää tuima olles ilm tühi ja elu mõttetu, nii ka siis sinul. Endise tööõõmu kääriv pärm roiskub, apaatia mõru mask lasub su näole ja suunurgas uurdub sügavamaks kibeduse joon. Oled pohmeluses.

Nii algab su piina esimene hetk, ent ees viirastub su okkalise raja lõpmatu perspektiiv.

Lööd kämbлага vastu laupa, piitsu-

tad mõtet, suggereerid enesele ideid ja eesmäärke, teed oma tahte kullaproovi, katsudes jalule seada kaotet tasakaalu — et aga tüdimuse haukumine vaikiks. Aga ei see vaiki, kui kord algas.

Tunned siis äkki kõiges enese jõuetust, töö otstarbetust, olemise asjatust. Ning vanitas vanitatum — ärkab iroonia, vaimlise impotentsuse halastamatu eneseiroonia.

Püüad end vaadelda kõrvalt, võttes võimalikult mõjuvat distantsi — kontrast vastu kontrasti! Ja vihisebki eneseiroonia piits, otsides üles su hellemad kohad:

„Siin sa istud ja mõtled, mõtled ja istud. Ehhee, vaadake mul miniatüürset Prometheust, Hamleti, Kolumbust ja Don Quijotte'i — kõik korraga ühes ja samas keres. Vaadake ometi seda Prometheust, kes ainsama tuletikuga läheb maailma valgustama ja kuumaks kütma—sõrmed ära põletab ja mõnel naisel end juuksekarva külge laseb needida. Pangem nüüd tähele kummalist metamorfoosi: Prometheus moondub Hamletiks. Ehhee, kas olla või mitte olla, kas kiskuda karv katki

või mitte! Aga ennäe: juba on Hamlet Kolumbus. Ots sügavalt kortsus, algab ta karvakütkes ringisörkimist — tal on idee: kas ees- või tagapool peab midagi olema! Mhjaa, maakera olevat ümmargune! Pole tarviski karvakütket katkestada: lähed edasi, tuled tagasi, tuled tagasi, lähed edasi, ütleb hiina tarkus. Sõrgi aga ringi, siis on süda rahul: ringil pole algust, pole lõppu — ümmargune kõik. Aga siiski teisel pool — säääl tingimata on midagi! Ameerika! Ameerika!! Per aspera ad astra.

Vaatkem viimast faasi: Kolumbusest poeb välja Don Quijotte. Oo jaa, ei Kurva Kuju vapper rüütel vaja kommentaare. Nii ütleb tema epitaaf: ta tormas kaua totruses, kuid suri suure targana.“

Taas eksib su pilk aknast välja, kus tuul endiselt kõigutab oksa ja liigutab lehti, päike pilvitust taevast kiirgab ja puiesteel paarid mööduvad muretus keskustelus. Ning sinu huggav aju moodustab mõttejupi: vaimutöö tervishoid on vaadata vahest aknast välja...

Lähme Viljandisse!

Mõni nädal veel ja me lõpetame omad õpingud ning püikesepaistelisel kevadpäeval astume röömsatena kevadnäljastena nüüd juba kitsaina tunduvaist kooliruumest välja.

Aga paar päeva hiljem mingi salapärase jõud sunnib meid kõiki üle Vabariigi võtma ette matka ühte meie sisemaa linna. Miks? Milleks?

Me ei tunne üksteist, ent oleme siiski ühtlane, ühiste püüete, ellusuhutumiste ja harrastustega kasvav noorpõlv. Kas pole meil alati tarve olla kord ka ühiselt koos, tutvuda üksteisega, rääkida ühiselt meid kõiki huvitavaist küsimusist, harrastada omi huvialasid ja elada omade põhimõtete järgi meie noorurühiskonnas.

Ja nii me korraldamegi kord aas-

tas endile ilusamal aastaajal pidustused.

Oleme elurõõmus, loodusnautija ja sportija noorus, luusime kaudu kauneima siselinna puiestike, sõame veetleval järvel, ja ühel pühapäeva hommikul võimas rongikäik mürtsuva orkestri saatel viib meid spordiplatsile, kus demonstreerime tervet, tugevat ja spordivõimelist noorpõlve. Me tahame näha maailma ilusana, oleme huviteta kunstist ja naudimegi avaaktusel ja kunstiohtul muusikat, plastikat, deklamatsiooni või vahetame töökoosolekul mõtteid meie esteetilistest vaadetest. Või teisel vaidleme ja arutame meid kõiki huvitavaid probleeme, puutugu need siis meie suhtumistesse eestilistesse, ühiskondlikesse ehk praktilis-

tesse kooliõpingute või vabaaaja küsimustesse.

Kui kõigest sellest õhtuks juba villand, siis ühise perena oleme jällegi koos ja veedame aja nooruslikus mängus, laulus ja tantsus.

Ja kui jõuab viimane õhtu, meil on kahju lahkuda. Aga lauldes, et lahkumine on veel kord jällenägemine, me sõidame tossutaval „sussal“ minema — kindlas lootuses, et

näeme end taas jälle meie armsas ühises noorurühiskonnas.

* * *

Kui päike veereb veelgi kõrgemale ja kalender näitab 13. juunit, siis me kohtume Viljandis. Lähme sinna jala, rattaga või jookseme võidu Viljandi sussiga. Nägemiseni!

Paul Vihalem.

„Kevadikule“ kirjutand dr. phil. nat. GUSTAV VILBERG.

Kus me rännakuil kohtume?

Kas olete tundnud kevadeti erilist sisemist sundi, mis ajab välja loodusesse linna kiviste müüride vahelt? Ja kas olete märgand rahutust, mis ei lase jääda vaikselt istuma, kui ei ole kuidagi võimalik rahuldada seda tungi? Võib-olla ei ole see teravalt tunduv linlasel, kes on pidand juba lapsest-saadik leppima linna uulitsaga, kitsa tolmuse tänavaga, palava sumbund õhuga, mis täis igasuguseid aroome kuni tülgestuseni. Aga inimene, kes on üdini imbund läbi maaga, loodusega, vahelduvate aastaaegade, pungade pakatuse ja õiemerega, karjakäimise ja heinateoga, — sel on kevade võimsaks tungiks, mis kisub loodusesse, kus tahetakse viibida, kas või vaid mõni tundki nädala kohta. Ja ta tormab siis kas või hetkekski sinna, kus pungitseb ja pakatab, kus õitseb ja õilmitseb. Ning tuleb tagasi rahuldetuna.

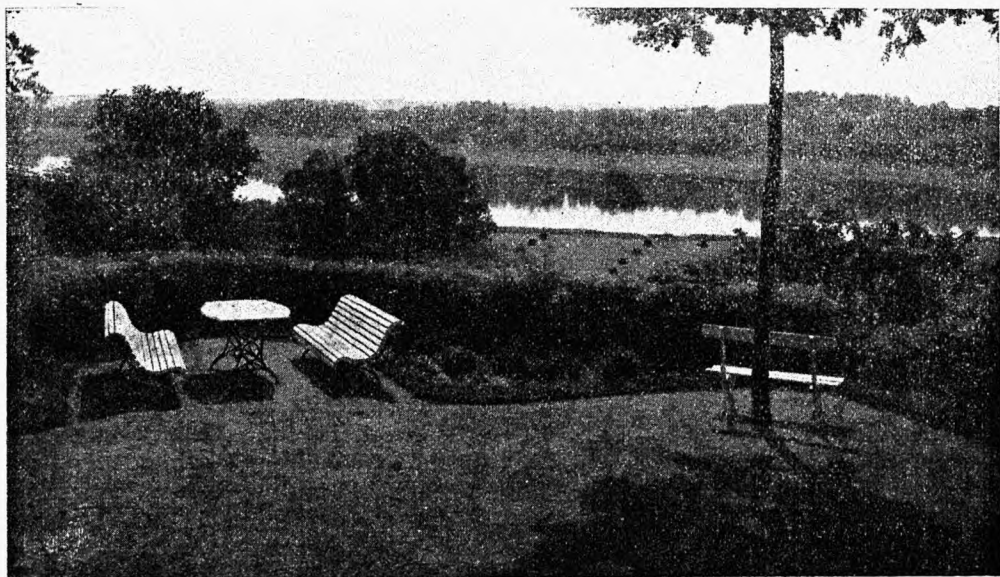
Meie linna noorsool ei ole veel eriti kombeks saand rännakud linnast välja kuhugi kaugemale, kaugemale mägedele, kenamatesse kohtadesse, ilusamatele aasadele, põlisematesse metsadesse, kaunimatele kinkudele, sinna, kus ei ole tapvat tolmu ega hingematvat leitsakut. Sest just linna noorus vajab suuremal määral rännakuid. Maal, kus liigutakse alati värskes õhus, kus eriti just suvel muututakse looduslapseks, kel tubades vähe aega viibimiseks, ei ole matkamised nii tarvilikud; ja kui neid siin korraldetakse, siis peab neil olema teine iseloom, mis vastab maainimese hingeelule, tema

püüetele; sest kui ta tahab rännata, siis tahab ta näha midagi uut, teistsugusemat, kui ta on näind kodukülas. Tal ei ole nii tähtsad värske õhk, liigutused alalise istumise järele, — neid on tal alati külluses. Linlasele on rännakud palju soovitamamad, niihästi tervise kosutamise mõttes kui ka sidemete loomiseks maa ja linna vahel, et suudetaks pärastises elus üksteist tarvilikult mõista.

On kelgi võimalus teha pikem-lühem rännak kodumaal, tekib tahtmatult küsimus, kuidas rännata. See oleneb küll sagedasti inimese iseloomust, rännakute eesmärgest, matkamisvõimalusist jne., nii et selle kohta ei saa kuidagi ühtlasi nõudeid püstitada. Ükski rännata on aga kahtlemata igav, sest ei ole teist, kellega saaks mõtteid vahetada nähtud esemeist, maastikest, läbielatud muljeist. Ja üksikuis inimesis nähakse kergesti igasuguseid ebasoovitavaid kodanikke, ja just sellepärast tekib rännakuil sageli mitte-meeldivaid silmapilke, eriti öömajutamise suhtes. Kuid on inimesi, kes teevad iga aasta pikad rännakud üksi. Kahekesi on juba palju parem matkata, aga kaks ei ole veel seltskond, ütleb inglane; ja kui arvamisid ühe või teise nähtud eseme üle lähevad lahku ning ei jõuta ühisele otsusele mingis küsimuses, siis välguvad silmad, sõnad lähevad ägedaks, aga ei ole kolmandat, kes lahutab, kes lepitab; sammutakse kilomeetrid täiesti sõnalausumata, kaasrändur on raskuseks, ning tähele pannakse vaid seda, mis

on otse jalgade ees. Kolmekesi ja neljakesi on päris hää matkata, kui ei teeks suurele hulgale meie oludes, — taludes öeldakse sageli, et ei ole ruumi kõigile, juhatetakse teise talusse, kus suuremad ruumid, kuid seal kõneldakse just sama juttu jne., jne. See tüütab, see halvab rännakut, see hoiab tagasi pikematest matkatest. Kuid suurema salgaga võib kaasa võtta telgi, — igale väike osa üldkoormast, ja see ei olegi raskuseks. Ning kas teie teate, milline tunne on siis, kui saate ööbida sääl, kus ise tahate,

ka ei ole. Sest telgi koha valik nõuab suuri kogemusi: mõneski huvitavas metsas ei ole magamisega kuigi palju tegu, sest sääsed on järelejätmalt aina pealetungija osas. Tulelõkeke oleks vahest nende eemale peletajaks, aga tulet tegemine on metsas suvel keelatud ja sellest keelust ülestumine toob kaasa sekeldusi. Ka kuski küla lähedal laagerdamine meelitaks kahtlemata uudishimulisi lähedale. Sellepärast jäävad ikkagi parimaiks ööbimiskohtadeks talud, kus kuski värsketel heintel võrdlemisi hää on välja puhata. Kuid öömaja otsi-

Viljandi järv.

ilma et tarvitseks kedagi tülitada, kellegi puurivaid pilke tähele panna? Suvi on ju soe ning meie valged ööd, kus Koit ja Videvik õhetavad ning kogu loodus ajab sumedat juttu, kui hommiku vara algab lindude peres võidu hõiskamine, millele järgneb varsti karjakellade koor, siis tahaks seda kas või kordki maitsta, uinakute vahel kuulata. Ning selleks pakub telk suuri võimalusi: kuhugi metsa otsida sünnis koht, lüüa üles telk ja magada kõval maal, kuulata tundmatuid häälilooduses... Meil ei ole veel keeldu, et ei tohi telki üles lüüa ilma vastava loata maaomnikult, nagu on see mitmes teises riigis. Aga nii kerge see

mine on nii mitmegi ränduri nii ära kohutand, et ei juleta pikemaid rännakuid ette võtta, sest ei ole sugugi lõbus käia väsinult enne mitme ukse taga, kuni viimaks kustki öömaja lubatakse. Ja kui sääl veel toa palavuses ja kärbeste tülitamises ei saa kuigi hästi puhata, kaob varsti edasi rändamise tuju. Turistide ühingud on püüdnud luua tihedama võrgu neist kohtadest, kus ööbimisvõimalused oleksid vähegi soodsad, aga see ei ole neil veel tarvilisel määral õnnestunud. Kui aga osatakse rännakutel mõista talu- inimeste olukorda, suudetakse nende seisukohale lähemale nihkuda, võidakse igal pool öömaja saada, ning si-

demed küla ja linna vahel lähevad tihedamaks.

Matka korraldamisel on vahest tegu koha otsimisega, kuhu teha rännak. Kuid üks asi on kohe kindel: meie kodumaal on küllalt paiku, kuhu minna, mida vaadata ja imetleda. On veel mitmel pool varjatud arvamine, et Eestis pole midagi vaadata, siin ei maksa rännata, siin ei ole õieti midagi tundma õppida. See endamahatagemine ei pea kuidagi paika. Kuid niisugune mõte on nagu aegade jooksul ühele osale kodanikkudele sisse imbund luu ja üdini. Sellele arvamisele on aluse pannud kahtlemata need, kes pole üldse soovind, et Eestis liigutakse, vaadeldakse, sest siis oleks nähtud viletsust ja häda, mis oleks vapustand hinge põhjani ja milles olid süüdi Eesti mahategijad. Kuid vabas Eestis ei ole enam neid masendavaid pilte, vaid koguni selle vastu leiame igal pool kasvavat kodu, edasipüüdvaid kaaskodanikke, kes sunnivad juurdlema, otsima põhjusi, miks on sündind muutus. Ning kodumaa ilu ja kenadus? Kas teie olete viibind meie pankrannikul, mille tüüpilisemad paigad on Ontikal, Aseris, Kunda Kronkskaldal, Muukses, Ülgases, Lasnamäel, Rannamõisas, Türisalus, Keila-Joa ja Laulasmaa vahel? Kas olete vaadelnud seda värvide vaheldust kaldaaluses taimkatte vöös puulehtede erivärvingu muutudes, olete pannud tähele merevee laumamist, põhjavärvi mitmekesisustumist, olete silmitsend Ontikas Soome Tütarsaart, Suursaart? Kui ei ole, minge vaadake seda Eesti isepärast, mida te ei leia kuski mujalt. Või tahate minna Munamäele Haanjasse Kasaritsa kaudu, — ärge unustage siis silmitsemast seda alati tõusvat maastikku, kus kungas järgneb künkale, mägi paistab mäele, kus kõrgemate kuplite vahel on madalad sooaugud vesise niiduga, mille valendavad hulgi villpead, jäneselilled, luues lumivalge laigu keset suve rohesust, ümbritsevate väljade punamust-valge-sinivöödilisust, mille põhivärvid muutuvad vahest ainsa nädala vältel niipalju, et juba teisel argipäevadereal on uus ilme, uus pilt. Või

tahate viibida kodumaa džunglites, milles viibides ei näe sind keegi muu kui Jumal ja taevas, siis minge püha Võhandu jõe suudmete kõikuvatele saartele, kaduge Matsalu lahe roostikkudesse, Kunda Maageranna Roogendikku, kus pilliroog kerkib kohati 4 meetri kõrgusele, kus linnud pesitavad puhnal, kus kogu roostik lainetab meretuule käes, tantsib näkineidude hõljutantsu. Või minge Alutaguse põlistesse metsadesse, kus sumedus segub omapärase metsaaluse hõnguga, kus oks praksub jala all salapäraselt, kus orav naksutab kuuse otsas ja paiskab alla käbi, kus karu kiskund lõhki vana kännu, otsides sipelgaid. Siin on salapärasus, kokkumine igal praginal, hirm metsloomade eest. Aga ärge minge sinna üksi, võtke tingimata teine-kolmas kaasa, — üksildus ajab teid muidu varsti metsast välja, ei lase teid maitsta metsa, kauge kõrve omapärast õhku, mõnu. Soovite rahvariiete kirevust ning selle juures maastikupildi vaheldust, siis minge setuküladesse, ajage juttu vanemate eitedega, kuulake leelutamist, katsuge taibata kõneledes iga sõna mõtet, püüdke lahutada iga kuuldud häält vastavasse häälikusse, ja teie tulete tagasi Setumaalt rahuldusega, et olete kuulnud isepärast, ainult sellele maakohale omast, olete läbi eland rahva arenemise mõnikümmend aastat tagasi, kus leelutaja oli au kohal, kus muistendite jutustaja kogus aina oma ümber tänuliku kuulajaskonna. Või tehke reis rahulikumale alale Sõrve poolsaarele, vaadeldge Anseküla ja Jamaja rahvariideid ja mõtisklege, miks on just neis kaugemais kohis püsinud kirev rahvariie. Kihnu, Ruhnu, Vormsi isepärasus, Pühajärve, Viitina, Kasaritsa, Saaluse, Rõugejärvede lage veeväli valgete veeroosidega, Kütioru, Urvaste, Vasina Gora ürgorud mitmekesisusega, Kostivere, Kata, Kuivajõe, Ohtja, Selgase, Mäeniidi pagemid ning tõusmed salajõgedega, Jägala, Keila, Narva joad, Laulasmaa trepioja, — kes suudab kõike nimetada, mis on kodumaal vaatamisväärsed. Otsige ise ja te leiате. Tarvis on aga vaadelda, mõista vaadelda.

Tahate laskuda romantikasse, siis minge Varbola varemetele, Lembitu linnamäele Lõhavere lähedal, tungige maalinnadele, peatuge „ristimändide“ juures Vainristil Kõpus ja vaadeldge neid mitmel pool Võrumaal, ronige rändrahnudele ja pidage meeles, et aastatuhanded vaatavad teie peale ning on teile vaatlemis-, imestamis- ja uurimisobjektiks. Minge vaid ja vaadake!

Kuid enne kui lähete matkama, uurige vastava koha kohta kirjandust, kasutage ära kaardi materjal, mis teil võimalik saada selle üle. Kui on selged teed, on teada, mida võiks vaadata siin või seal teie ääres, on rännakust kasu kahtlemata suurem. Siis osatakse näha seda, mis teised enne on näind, mida enamalt on mõtiskletud ja nende alusel nähakse rohkem. tuuakse uut vaatlustesse. Kodumaad puutuv reisikirjandus ei ole veel meil kuigi suur, aga midagi juba leidub. Kaardi materjalist on kättesaadavam n: n. kolmeveerulised kaardid ja rän-

durile jätkub sellest juba: on võrdlemisi ülevaatlik, ning kes oskab kaarti lugeda, leiab sealte õige palju tarvilikke juhatusi. Hädakorral võib kasutada ka teekaarte, kuid vaatlusteks ei anna need kuigi palju juhatusi. Lähema ala tutvumiseks ja matkajuhiks on väga häa üheveeruline kaart, kuid need on praegu veel igale kättesaamatud, mitte küll hinna poolest, vaid siin valitsevad veel asjatud määrused ja korraldused, sest need on „salajased“. Mida paremini on rännak ette valmistet, seda huvitavam on see ja seda paremate muljetega tullakse tagasi. Paljas marssimine tolmusel maanteel, rändamine rattal kiirelt läbi kodumaa ei tohiks kelgi olla matkade sihiks — kiire tormamine ei paku kuigi suuri võimalusi vaatlemiseks. Selgkott selga, kepp kätte ja siis edasi mööda maakohti, väikesi teeradu, läbi soode, rabade, üle mägede, orgude, kaugel tolmusest tänavast lõhnavate niitude ja lainetavate viljaväljade vahel, — säääl käib ränduri tee.

JOHANNES LAURSON.

On kehaharjutusil tautervishoidlikku tähtsust?

See küsimus on üks huvitavamaid kehalises kasvatuses, ent kahjuks tänapäeval veel katseliselt tõendamatut, isegi suuresti vaieldavat. Ebaselgus on tingitud spordiloomise noorusest ja teoreetiliste uurimuste vähesusest. Puhtspekulatiivsel, loogilisel mõtlemisel, tugides füsioloogiale, aga näib olevat tõenäoline, et kehaharjutuste kaudu saab tõsta rassi tugevust.

Küsimuse raskus seisab selles: **Kas päranduvad üksiku isiku eluajal omandatud omadused iduraku kaudu järeltulijatele?**

Uus-lamarkistid tunnistavad päritavuse võimalust.

Seevastu uus-darvinistid tõendavad, et kõik on määratud, piiratud juba idurakus. Seda õpetust nimet. **determinismiks**. Väline miljö ja teadlik mõjutamine on selle õpetuse juures täiesti võimatu. See õpetus näitab meile hämmastavat fatalismi: kõik on ette määratud, inimene teadlikult ei saa enam midagi muuta! — Sel voolul on väga silmapaistvaid kaitsjaid. Lenz, näit., Saksamaa selektsionääride eesvõitleja, hoiatab seepärast kehaharjutuste väärtuse ülihindamise eest. Ta kirjutab: „**Kindel rassitugevuse mõjutamine kehaharjutuste kaudu on võimatu, on muinasjutt. Lootus, kehakarastamise kaudu ka pärivusomadusi tublistada, tuleb nurka heita. Tõeliselt on selektiivne rassihügieen palju**

suurema tähtsusega rahva kehalises tublistamises kui kõik kehaharjutused kokku.“

Dr. E. Matthias, Bernis, tuntud sporditeoreetiliste ja praktiliste küsimuste uurija; asub diametraalselt vastasseisukohal: **meil on õigustat põhjus tunnustada, et meie iduraku elupotentsi, vitaalsust võime tõsta kehaharjutuste kaudu.**

Miks mitte? Miks võivad seda siis ainult alkohool, siifilis ja teised mürgid muuta? Kehaharjutused ei mõju ju ainult puht-väliselt, vaid nad mõjutavad kogu ainetevahetust ja idurakk allub ju ometi ainetevahetusele. Idurakud on ikkagi rakud; pole meil mingit põhjust oletada, et hapniku- ja toidurikas puhas veri neile oma positiivse mõju jätkaks avaldamata.

Katsume äsjaõeldud väiteid füsioloogiliselt tõendada. — Meie kehas toimuvad kemodünaamilised protsessid, s. o. üks osa sarkoplasmas leiduvaist süsivesikuist muundetakse piimhappeiks. Piimhape ühinedes amiinhapetega kutsub esile müosiini (lihasvalgu) tardumise, mille tagajärjel kaotab lihas osalt oma kontraktsiooni võime. Hapniku juuretoomisel muundetakse omakord piimhape söehappeks ja veeks, mis läbi müosiini vabaneb tardumisest ja lihas võidab tagasi oma endise kontraktsiooni võime. Lihase kontraktsiooni mõju ei jää lokaliseeritult ainult lihasesse püsima. Müosiini, samuti nagu süsivesikudki,

imendub soolte kromade kaudu verre, mis kannab need ained töötavisse kudedesse. Nii on kindel seos lihastöö ja seedimise vahel: suurem lihastöö põhjustab suurema, põhjalikuma seedimise, sest valgud ja süsivesikud peavad assimilatsiooni teel uuesti asendama kulund jõuaineid.

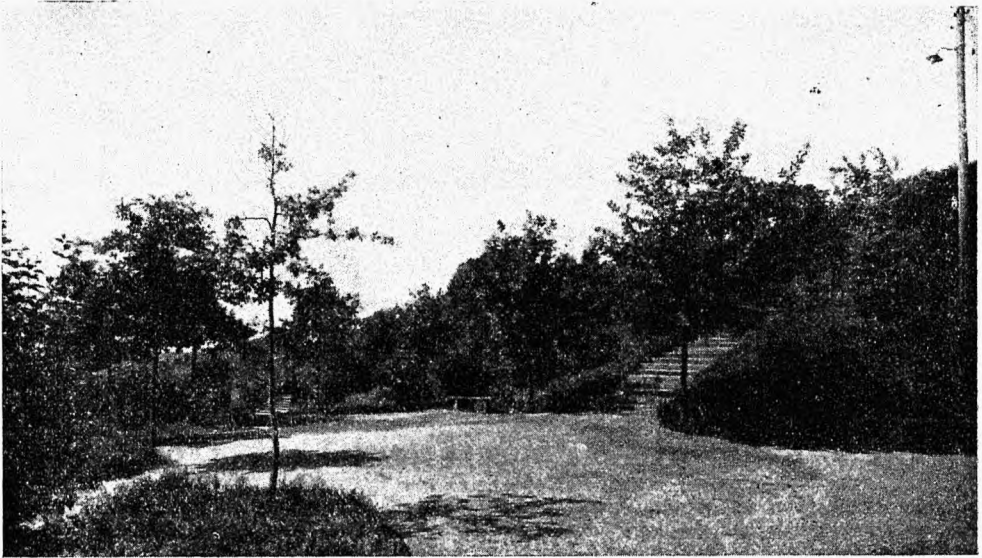
Piimhapete lahustamine aga põhjustab suuremat hapniku juurevoolu, mis omakorda põhjustab hingamise sügavnemist. Hapnik ühinedes kergelt vere punaliblede hämoglobiiniga jõuab ühes libledega töötavisse kudedesse; tema asemele tungib kudedest verre söehape, mis kopsude kaudu välja hingatakse.

Seega on selge, kuis ka hingamine ja

rikkalikumalt verest kasutavad, neid lahustavad ja energiat vabastavad.

Seega on tõestatud, et suured kehaliigtused, mis laiud rakukomplekse kehas haaravad, nimelt luukere-, seedimise-, vereringvoolu-, hingamise- ja lihassüsteeme, funktsionaalseid kasvu ärritusi põhjustavad.

A. 1917 teame Lange kaudu, et suurendet ärritus kutsus organis funktsionaalset kohanemist esile. See kohanemine on 1) kvalitatatiivne ja 2) kvantitatiivne. Kvalitatatiivne kohanemine muudab lihast võimsamaks, osavamaks; kvantitatiivne kohanemine sunnib organi suuremaks kasvama. Et suurem osa keha lihaseid meie tahtele alluvad, siit tuleb

Viljandi Trepimägi.

vereringlemine suurenevad lihastöö tõttu. Siin tõmmatakse suur rakuring tegevusse, nimelt: seedimise-, hingamise- ja vereringiorganid.

Äga ka luustik tõmmatakse intensiivsema lihastöö juures sügavamale tegevusele. Pommeri kaudu tunneme a. 1885 juba, et kondi resonptsioon ja kondi kujunemine kondiõoneis kui ka pinnal kogu eluaja kestab, teame ka, et kondil asuvad lihased selles kujunemises tähtsat osa mängivad. Nii võime nooruses õieti valitud kehaharjutistega mõjutada kontide välist kuju kui ka seesmist ehitust.

Lihastöö annab kehale funktsionaalset ärritust. Kõik töötajad rakud vajavad äga elavat verejuurevoolu, mis kannab sinna rohkem ehitusaineid, mida saame korralikust toitmisest, söömisest. Selle tagajärjel on rakude tegevus elavam, mis avaldub osalt raku jaqunemises ja mis ilmneb kasvamise näol. A. 1923 näitas Drigalsky, et rakkude arenemises see funktsionaalne ärritus veel tähtsam on kui vastava toitaine juurevool. Põhitõena püsib, et kehakoed alles töötades toitaineid

tähtsa lõppjäreluse, et meil kehaharjutuste näol on kindel vahend, mille kaudu võime teadlikult kasvamisest inimese kehas mõjutada.

On see mõtteriida õige, siis peab ka võimalik olema seda eksperimentaalselt sihipäraste eluviisidega tõestada. —

Sellekohaseid katseid on paljugi tehtud. Ja ikka on jõutud ettekalkuleeritud tulemusile. Neid katseid siin esitada ei luba käesoleva kirjutise piir. Siiski need katsed õigustavad meid lõppjäreldusele, et meil kehaharjutuste kaudu on vahend, millega võime mõjutada keha kasvamisest seesmiselt, mille arenemispiirid on olenevad äga pärvusest ja rassist. Näit. me ei saa inimest nii pikaks kasvatada, kui tahaksime!

Peab meeles pidama, et inimese organism kogu eluaja alalises muutuses elab — ümbrusele kohanedes. Isegi kivid ja kristallid muutuvad ägas ja ruumis, ammu siis veel inimese elav keha. Kindla äga pärast pole enam vanu, endisi aatomeid — käib muutu- vuse protsess. Ainult kehaharjutused korra-

like eluviisega ühendetuna suudavad pikendada noorust, s. o. korraliku ainetevahetust ja ära hoida veresoonte lubjanemist. Eriti on tähtsad kehaharjutused kasvavale, koolinoorsoole, kes veedab kogu oma kehalise kasvamise aja kitsais, õhuvaeseis kooliruumes. Kasvava inimese keha läbib nii pikkuse kui laiuse kasvamise perioodid. Neile perioodidele peab kohane kehaline kasvatus kaasa aitama, alles siis jõuab inimene vaimlisele ja kehalisele harmooniale. Spordiliikumine on tänapäev juba küllalt seevõrd teoreetiliselt uuritud, et lugeda seda väidet tõendetuks.

Harmooniline arenemine kehalises kasvatuses seisab: 1) välises ja seesmises keha harmoonilises arenemises, 2) korralikus ainetevahetuses, 3) vaimlises ja kehalises harmoonias. See kolmesugune arenemiseesmärk peab seisma vaimliselt vabal inimesel silmas. **Isiksus, personaalsus seisku kõrgemal väliseist tagajärgedest.**

Kogu inimese liigutused, olemine ja teotsemine on juhitud tema närvikavast. Evime 1) perifeerse ja 2) tsentraalse närvikava. Kogu närvikava seisab aga vereringvoolu mõju all. Peaaju rakud on enam kui kõik teised rakud rippuvad vereringvoolust, sest peaaju veresooneid on 1) väiksemad, 2) arvurikkamad kui mingis muus koes. Peaaju vajab enam kui ükski muu kude toidu- ja hapnikurikast verd. Neid mõlemaid saab peaaju kõige kergemini kätte kehaharjutuste mõjul vabas õhus. **Kehaharjutused värskes õhus on seega tükk vaimutervishoidu.**

Esmajärgulise tähtsusega inimelus on koordineatsioon. Selle all mõistame lihaste ja närvide sobivat koostööd. Koostöö on ainult võimalik, kui ärritus on närvist õige ja lihas seda täpsalt täidab. Tänapäev tunnustame, et koordineatsioon on väga mitmesuguste tsentrumite ja närvide kooskõlaline tegevus lihasega. Koordineeritud kehaharjutused arendavad seega mitmesuguseid peaaju keskusi ja närviteid, s. o. iga hästi koordineeritud tööga oleme sooritand ka tubli vaimlise töö, — nii suure kui väikses peaaigus. Ka siin maksab funktsionaalne kohanemisseadus. Ettekandmata siin kõiki füsioloogilisi peensusi, tõmban ainult lõppjärelduse: suure koordineeritud kehaharjutuste kaudu tõmbame paljud ajurakud tegevusse, loome seega soodsat pinda intellektuaalsele tööle.

Mida mõjuvamad esimesed meeltemuljed noorele inimesele, mida paremini me arendame meelte keskusi ja assotsiatsiooniteid, seda paremini on pind ette valmistet tulevasele abstraktssele tööle. Kehaharjutused evivad

seega hoopis uue, veel vähetuntud bioloogilise väärtuse. Kuna me noorsugu kannatab tänapäev puuduliku kehalise kasvatusse all, siis ei saa olla **tänapäeva õpilase õppetöö viljakas, sest tema ajurakud on abstraktsseks tööks vähe ette valmistet.** See on määratu kaotus inimkonnale, rahvusele, rassile.

Käesolevas kirjutises möödun kehalise kasvatusse paljudest mõjudest puberteedi jne. ajal, samuti iseloomu kujundamise väärtuslikkusest, mis väärivad erikirjutisi.

Kas oleme nende ridade kaudu põhiküsimusele lähemale jõudnud: kas päranduvad üksiku isiku eluajal omandet omadused iduraku kaudu järeltulijale? Katsed ja teooria tõendavad, et üksikut isikut võime harmooniliselt välja arendada, luues vastav miljöo ja tingimused. Muidugi ei saa me esimesele, teisele põlvele korraga uusi kehalisi ja vaimlisi võimeid külge pookida. Aga kes võib ka tõendada, et see sajandite jooksul sihipärase töö juures ebaõnnestub? Igatahes loodusrahvad räägivad meie väite kasuks: sääl pole mingit teadlikku selektsiooni, ent kogu rahvas on tubli (indiaanlased — inkad, araukaanlased, tarahumaarid, neegrid, vatussid jne.). Juba väidetaksegi, et rootslaste ja jaapanlaste keskmine pikkus on tõusnud 1—2 sm käesoleval sajandil eeskujuliku kehalise kasvatusse tõttu.

Kõikumatu kindel on, et üksikut isikut võime täielikult välja arendada kehalise kasvatusse kaudu. Rahvaski koosneb ju ainult üksikisikuist. Luues eeskujuliku kehalise kasvatusse organisatsiooni ja süsteemi, võime julgesti väita, et on võimalik tõsta kogu rahva vaimlist ja kehalist tublidust. Nii põlvest põlve töötades kindlas suunas võime kord kindlasti kas või kreeklaste tasemele jõuda!

Meil Eestis on kehaline kasvatus alles haletsemisväärsel tasemel. Seepärast on tervitetav noorsoo innukas suhtumine sporti. Noored! Teie päral on tulevik, te võite Eesti uueks luua iseenda kaudu, mis on kergeim ja raskeim uuendamisviis ühekorraga. Pidagem meeles, et peame hoidma ja kasvatama neid vaimlisi ja kehalisi aardeid, mida on me isad läbi raskete sajandite säilitand ja meile, lastlastele pärandand helgema tuleviku usus. Teadkem: mis meie oma isadelt oleme pärand ja elujõus hoidnud, seda võivad meilt me lapsed omakorda kergemini pärida ja end elujõulisematen tunda. See tõik avab kehaharjutuste suure bioloogilise tähtsuse: üksikini-mene pole mitte ainult oma isikliku kehateraviku looja ja kujundaja, ta on ka üks elukaashävitaja või -kaastõstja kogu rahva kehas.

Kroonika.

Üleriiklik koolinoorsoo maleturniir ja kongress Viljandis.

Kas koolinoorsoo maleliikumine uuele alasele?

Juba möödunud jõuluvahel ajal pidi olema 10. järjekorraline koolinoorsoo üleriiklik maleturniir Tartus või Tallinnas, et aga kummagi

linna õppurkond korraldamist oma päale ei võtnud, siis jäi sellal turniir pidamata. Viimaks võttis Viljandi Maakonna Gümnn. Eneseharmise Rühm korraldustööd oma kanda, ja nii toimuski kevadpühil, 31. märtsist kuni 3. aprillini Viljandis jõuluajal pidamata jäänd 10. üleriiklik koolinoorsoo maleturniir.

Turniiri juriidiliseks vastutajaks oli Enese-

harimise Rühma hooldaja V. Tekkel ja üldjuhiks Rühma esimees A. Kaelas. Pääkohtunikuks oli Viljandi maleseltsi abiesimees E. Leoke ning kohtunikeks Eesti malemeister V. Mikenas Tallinnast ja T. Veldemann, J. Kurrik ja E. Kublin Viljandist. Turniiri korraldeti linna 1. algkooli ruumes, kus oli osavõtjail ka tasuta ühiskorter.

Suurest meisterturniirist võtsid osa 14 pa-remat maletajat mitmest kodumaa linnast. Pääle neljapäevalist konkurensriikast võistlust kujunesid tagajärjed järgmisi: 1. Richard Pruun (Narva Ühisgümn.); 2. ja 3. koha jagasid Alfred Rimmelgas (Tallinna Öhtugümn.) ja Elmar Raud (Viljandi Maak. Gümn.); 4. ja 5. Erich Lepner (Tapa Ühisgümn.) ja Harald Keres (Pärnu Poegl. Gümn.); 6. ja 7. Valter Pöder (Tartu Saksa Ühishumanitaargümn.) ja Arnold Oksa (Tallinna Poegl. Humanitaargümn.); 8. ja 9. Leonhard Peterson (Võru Ühisgümn.) ja Ardi Lutt (Viljandi linna gümn.); 10. ja 11. Arnold Abel (Tallinna Poegl. Humanitaargümn.) ja Louis Orav (Tartu Saksa Ühishumanitaargümn.); 12. Karl Lüllmann (Läänemaa Ühisgümn.); 13. Martin Kuldkepp (Läänemaa Ühisgümn.) ning 14. Robert Alber (Narva Ühisgümn.)

Üldiselt see turniir näitas meie koolinoorsoo maletasapinna tugevat tõusu. Nii Eesti meistri V. Mikenase arvates kolm turniiri võitjat võivad vabalt võistelda Eesti kõige paremate maletajatega.

Meisterturniiri lõpul peeti 3. aprillil esmakordselt 1. üleriiklik E. koolinoorsoo malevätkturniir, mõtlemisajaga 5 sek. Vätkturniirist võttis osa 13 maletajat, kellest võitjaks tuli Alfred Rimmelgas (Tallinn), kuna meister R. Pruun jäi teiseks. Kolmandale kohale tuli E. Raud (Viljandi).

Turniiridele järgnes 3. aprilli õhtul 6. üleriikl. E. Koolin. malekongress. Kongressi avas turniiri üldjuht A. Kaelas, kes valiti ka ühel häälel selle juhatajaks. Protokollijaks valiti Elmar Raud.

Enne edaspidise üksikasjalisema töökava kindlaks määramist tõstis A. Kaelas üles põhimõttelise küsimuse, et koolinoorsoo maleliikumise juhtimiseks on tarvis luua mingi keskkoh. Kuna iseseisvaks koolinoorsoo maleliiduks ülesandeid liiga vähe oleks, siis teigi ta ettepaneku pöörduda Eesti Noorsoo Karskusliidu kui ainukese koolinoorsoo keskkooandise poole, et see võtaks edaspidiste üleriiklikkude turniiride korraldamisel initsiatiivi oma pääle, selleks võimaluse korral kutsudes ellu maletoi mkonna. Pääle pikemaid läbirääkimisi võetakse see ettepanek ühel häälel vastu. Kui ka Noorsoo Karskusliit selle ettepaneku vastu võtab, siis on igatahes koolinoorte maleliikumine rajatud kindlale alusele.

Edasi võeti kongressil soovivaldastena vastu otsused, et edaspidiseil üleriiklikel turniiridel mängitaks liigse väsimuse vältimiseks vaid 2 voo ru päevas, ja et kogu turniir korraldetaks Schweitsi süsteemis, mis säästaks aega. Tulevasel jõuluvaheajal pidamisele tuleva 11. üler. koolinoorsoo maleturniiri kohaks määrati Pärnu või selle loobumisel Tartu.

Turniiri aruande kandis kongressil ette vahekohtunik hr. V. Mikenas, toonitades eriti seekordset mängutasapinna tuntavat tõusu. Kõigile osavõtjaille diplomid ja võitjaille auhindad andis kätte pääkohtunik hr. E. Leoke. Värske malemeister R. Pruun omandas senini rändauhinnana olnud malekuninga kuju nüüd jäädavalt.

Kongressi lõpuks oli Eneseharimise Rühma poolt korraldet osavõtjaille teelaud, kust mindi ühiselt jaama öösistele rongidele koju sõitmiseks, et tuleval jõuluvaheajal uuesti tulla kokku. — siis võib olla juba Noorsoo Karskusliidu korraldusel. A. Aele.

Noorsotsialistliku liidu V kongress

peeti Tallinnas 29.—30. märtsil s. a. üle saja osavõtjaga, ning suur osa punase lipsuga hallides vormibluusides.

Kongress algas Töölisatris kontsert-mitinguga, mille kavas olid kõned, deklamatsioonid, kõnekoor, ühislaul ja revüü „eesti noorsoo paraad.“

Liidu esimehe N. Andreseni ja sekretäre L. Metslangi ja N. Ruusi aruannete ja tegevuskava järgi on liikumise märgata tuntavat edu. Liidul on 36 ühingu 1200 liikmega. — Noorsotsialistlik liikumine on meilgi kujunemas sotsialistliku ilmavaate alusel olevaks autonoomseks noorsooliikumiseks, kus peale ühiskondlike teoreetiliste küsimuste tegeletakse enesekasvatuse, elureformi, spordi j. m.

Esimeseks teemiks oli „Maa ja linn töölisliikumises“. N. Andresen kõneles maa ja linna vahekorras, A. Jõeäär maa ühiskondlikust kihitusest, A. Aben sotsialistlikust propagandast ja L. Metslang E. S. T. P. maapolitikast.

Teiseks teemiks oli „Noorsotsialistliku liikumise ühtlustamine.“ P. Vihalem kõneles modern kapitalismi arengust, tulunduskriisist ja neist lähtuvasist poliitilisist tagajärgedest ja ülesannetest; K. Freiberg sotsialistlikust kasvatuses; P. Rummo sotsialistlikust noorpõlveliikumisest välismail ja rahvusvahelisest koostööst; E. Tuiman poliitilisest kasvatuses; N. Ruus kaudselt tööst (lõbustused, esperanto, karskus j. t.) ja Vanda Kann ühiskondliku struktuuri ja sotsialismi tutvustamisest noores intelligentsis.

Võeti vastu otsus, et ENL. ja ta ühinguorganisatsioonena asuvad täiskarskel alusel.

P. V.

Ilmub neli numbrit aastas.

„Kevadiku“ tellimishind: 1/1 aastas 50 snt., 1/2 aastas 25 snt., üksiknumbri hind 15 snt.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: mag. phil. Alfred Koort
Tegev toimetuse: Friedrich Olup, F. Huik, O. Kangilaski, E. Kubjas, M. Sarv I. Tõnnisson.
Toimetuse kõnetunnid: tegevtoimetajal — esmasp. ja neljap. kl. 2—3 Jakobi tän. 8—2.
Toimetuse aadress: Tartu, pstk. 86, telefon 404.

K. Mattieseni trükikoda o/ü., Tartus, 1931.